

Ljusterö

För andra betydelser, se Ljusterö (olika betydelser).

Ljusterö Uppgifter år 2007, SCB	
Län	Stockholms län
Kommun	Österåkers kommun
Landskap	Uppland
Församling	Ljusterö-Kulla
Landareal	6 205 ha
Högsta höjd	52 m ö.h.
Folkmängd, permanent	1 591
Folkmängd, sommar ca	30 000
Landförbindelse	Trafikverkets färja, fr. fastlandet vid Östanå slott
Läge WGS84	59°31'34"N 18°37'25"Ö ^[1] Koordinater: 59°31'34"N 18°37'25"Ö ^[1]

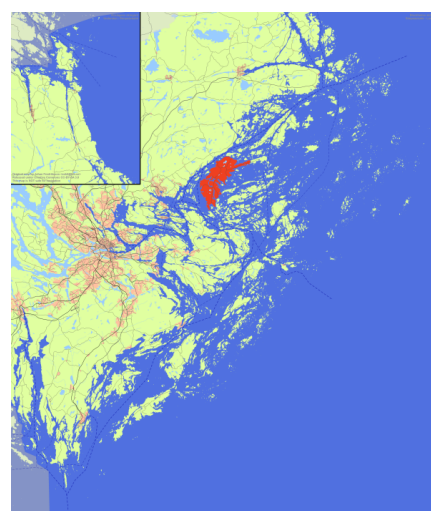
Ljusterö, som ligger i Österåkers kommun, är den största ön i Stockholms skärgård som saknar broförbindelse med fastlandet.

Administrativ historik

Ön ingår sedan 1869 i Ljusterö socken, från att tidigare varit uppdelad i Norra Ljusterö församling och Södra Ljusterö församling. Landskommunen uppgick 1967 i Österåkers landskommun som 1974 uppgick i Vaxholms kommun men utbröts 1983 för att bilda Österåkers kommun. Församlingen uppgick 1998 i Ljusterö-Kulla församling.

Geologi

Berggrunden tillhör det svenska urbergets äldsta formationer, de bergskedjor som bildades för 1500–800 miljoner år sedan och som under den senaste istiden för c:a 10 000 år sen slipades av när den upp till 4 km tjocka isen i olika perioder ökade i utbredning från nord-nordväst i riktning mot syd-sydost, vilket gett upphov till släta klipphällar med tygliga skrapmärken från stora stenar som var infrusna i isen, på företrädesvis nordsidan på Ljusterö och närliggande öar. När inlandsisen drog sig tillbaka vid tiden ungefär år 8000 f.Kr. låg skärgården djupt under den dåtida havsnivån och landhöjningen inleddes som pågår än idag med ungefär 0,5 cm per år. Man kan vid jordskärningar på 3–4 meter i skogen långt

Ljusterös läge i Stockholms skärgård.

från strandlinjen hitta snäckor i jorden från tiden när Ljusterö var havsbotten. Stora delar av Ljusterö har en mycket kalkrik jordmån. Först för c:a 1000 år sen det vill säga under Vikingatid (800–1050 e.Kr.) hade större öar bildats av de högsta höjderna som kunde utgöra boplast. Fram till för bara något hundratal år sedan var Ljusterö delad i två öar, norra och södra Ljusterö vid Mjölmarström, även om man kunde vada över. Uppdelningen i Södra och Norra Ljusterö har behållits sen dess. Östra Lagnö i den norra delen av Ljusterö är skild från övriga Ljusterö men räknas som tillhörande Ljusterö fastland genom broförbindelsen vid Klintsundet^[2].

Natur

De obebyggda delarna av Ljusterö består huvudsakligen av skog. Terrängen är svagt kuperad av bergsformationer med höjder på maximalt 20–25 meter över havet och mellanliggande relativt stora partier med bördigt slättland som till största delen är uppodlad eller utgör ängs- och betesmark. Enstaka högre bergsformationer finns på södra Ljusterö där Ljusterö huvud utgör öns högsta punkt med 52 meter över havet. Det finns 15 namngivna insjöar på Ljusterö; *Insjön* (vid östra Tranvik), *Flyn*, *Tappen*, *Mjölmarström*, *Kavelsjön*, *Kärren*, *Stupsjön*, *Måssjön*, *Sundviksjön*, *Kyrksjön*, *Skären*, *Mörtsjön*, *Kobban*, *Fladen* och ytterligare en med namnet *Insjön* (på Östra Lagnö). Skärgårdsstiftelsen äger och förvaltar mark i två områden som bildar Östra Lagnö-Själbottna naturreservat med en markareal på totalt 155 ha. I naturreservatet liksom vid Bössarvikens norra strand på norra Ljusterö och på många andra platser finns en unik flora.

De flesta landlevande större däggdjur som finns på fastlandssidan i Roslagen finns också representerade på ön som hare, räv, grävling, rådjur och älg. Havssörnsbon finns på eller i närheten av Ljusterö.

Historia

Ljusterös äldsta historia och kultur präglas av näringarna jordbruk, jakt och fiske där fisket med närheten till fiskerika vatten under lång tid var en mycket viktig del i befolkningens försörjning. Senare när skog röjdes successivt och förvandlades till odlingsbar mark kom jordbruket att svara för huvuddelen av försörjning.

Norra och Södra Ljusterö

Ljusterös historia är fram till 1800-talet till stor del uppdelad i Norra Ljusterö och Södra Ljusterö, eftersom landhöjningen ännu inte hade skapat en sammanhängande ö.

Sommarlandskap från Justerö (Oscar Törnå, 1892). Anm. Ljusterö i detta fall stavat av konstnären som *Justerö*.

Namnet Ljusterö

Ljusterö nämns i skrift 1322 som *Sudhralyustra* i betydelsen "södra ljuster". Södra ljuster har förklarats med att Ljusterös två sydligaste spetsiga uddar liknar formen av ett ljusters spetsar med hullingar ^[3] utan att en källa uppgivits. Förklaringen är osäker. På 1300-talet fanns inte den typen av noggrant uppmätta kartor, speciellt inte i skärgården, som erfordras för att se likheten med ett ljusters form. Ljuster var förr i tiden ett vanligt fångstredskap för fisk, speciellt för ål, vilket ligger närmare till hands som förklaring till namnet.

Forn tid

Redan under vendeltiden (cirka 550 e.Kr.) fanns det en fast befolkning på Ljusterö. Spåren av gamla gravar är ännu i dag synliga intill flera av byarna på ön. De äldsta fynden är från byn Bolby på södra Ljusterö där man för c:a 100 år sen grävde ut en stor grav från järnåldern, men som dessvärre visade sig vara tom. Uppe på den nordligaste delen av norra Ljusterö, vid gården Sillinge, fann drängen Josef Jansson år 1923 två utsökt vackra och ovanliga guldarmringar, tillverkade av snodda och tvinnade guldtenar och med en sammanlagd vikt på närmare 0,4 kg. Ringarna lämnades till Historiska museet.

1300-talet

1301 stadfäste kung Birger Magnusson ett byte av jord mellan Ambjörn Sixtensson och Karl Gregersson (Läma), i bytet ingick Södra Ljusterö, nämnt som *Sydra Lystra*.

1322 nämns när ärkebiskop Olof Björnsson bytte sina gårdar i Valla Wikipedia:Inledning och sammanhang#Förklara sammanhanget mot Nils Ambjörnssons ö *Sudhralyustra*. Ljusterö var då två öar, norra och södra. (Nils Ambjörnsson var son till Ambjörn Sixtensson).

1500-talet

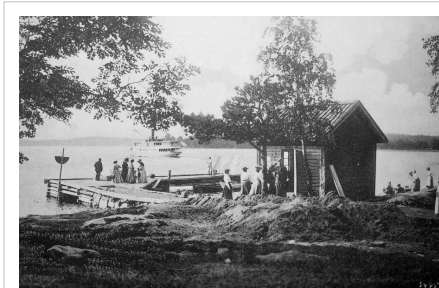
Norra Ljusterö blev under senare delen av 1500-talet förlänat till greve Per Brahe d.ä. på Rydboholms slott. År 1641 blev fältmarskalk Lennart Torstenson genom donationsbrev innehavare av hela Norra Ljusterö. Hans änka, Beata De la Gardie, var periodvis bosatt på Väsby säteri.

I den äldsta bevarade fogderäkningen för Värmdö skeppslag från 1535 är bland andra följande sex gårdar på Ljusterö omtalade: Bolby, Väsby, Ösby, Gärdsvik, Inneby och Mörtsunda. Gärdsvik och Inneby finns belagda ännu tidigare.

År 1535 omtalas 28 skattebönder på Ljusterö, (18 på Norra Ljusterö och 10 på Södra Ljusterö). Under de nästa 40 åren tillkom bara två gårdar, men mellan år 1632 och år 1719 fördubblades gårdarna, till cirka 100.

Bolby, en av de äldsta byarna på Ljusterö. Foto: Tidigt 1900-tal.

Linanäs ångbåtsbrygga på södra Ljusterö, omkring år 1900.

1600-talet

I början av 1600-talet fanns det 3248 fjärdingar motsvarande cirka 406 tunnland eller 200 ha uppodlad mark. 1606 förlänades Södra Ljusterö till Erik Göransson Tegel, son till Erik XIVs rådgivare Jöran Persson.

1700-talet

Under 1700-talet ingick både södra och norra Ljusterö i Värmdö skeppslag och Värmdö socken. Aktuella fjärdingar var Södra Ljusterö, Norra Ljusterö och Svartsjö. Ännu år 1719 löd Lagnöområdet och Siarö under Åkers skeppslag och Riala socken.

År 1719 hade hela Stockholms skärgård en befolkning på totalt cirka 2800 personer, varav cirka 700 personer bodde på Ljusterö^[4]. Runt 400 av dem kan identifieras till namn, framför allt i mantalslängder. Den uppodlade marken hade ökat till cirka 250 hektar, och de största gårdarna fanns vid Bolby, Gärdsvik och vid Mellansjö. Slog skördarna fel kunde man få skördebidrag. År 1719 fick flera bönder råg till utsäde från Stockholms slottsmagasin under Ulrika Eleonoras (1688–1741) tid som regent (1719–1720).

Säterier

- Hummelmora säteri
- Marums säteri finns nämnt som Värmdö skeppslags största höproducent i början av 1700-talet.
- Väsby säteri

Marums gård och Ålöns tegelbruk

Marums lantbruksgård (fastighetsbeteckning Marum 1:7) och ön Ålön strax väster om Ljusterö, köptes 1725 av den framstående Stockholmshandlaren Hans Lenman (1683–1739), gift med Märta Kohl (1691–1734). På Ålön anlade han ett tegelbruk som blev Stockholms skärgårds största tegelbruk. Bruket lades ner på 1860-talet^[5]. Marums gårds herrgårdsbyggnad^[6] och flygelbyggnader, som påbörjades av Lenman, är uppförd i tegel från Ålöns tegelbruk. Byggnaderna stod färdiga först på 1740-talet några år efter Lenmans död. Norr om gården finns ett sankt område kallat Maren som gett gården sitt namn. Idag (2009) är gården i privat ägo med uthyrning av stallplatser för ridhästar.^[7]

Fartyg

År 1715 fanns en skuta om 80 läster, 28 kajutbåtar (30 läster) och 12 skötbåtar.

Fiske

Fiske med not var en stor näring. Stornoten ägdes gemensamt av byn och man hjälptes åt att fiska. Färsk och salt fisk kunde bytas mot spannmål. En tunna saltsill (cirka 125 liter) byttes mot två tunnor råg. Man deltog också i det säsongsbundna fisket i ytterkärgården efter torsk och strömming vid Horsten och Grönskär.

Ortnamn

Samtliga ortnamn på Ljusterö har sitt ursprung i enskilda byar eller större gårdar.

Huvudorten är *Linanäs* på södra Ljusterö. Övriga ortnamn med relativt tät bebyggelse är främst; *Kårnäs*, *Tranvik*, *Staveström*, *Stensvik*, *Grundvik*, *Hummelmora*, *Lillström*, *Kårboda*, *Marum*, *Västernäs*, *Öran*, *Laggarsvik*, *Bolby*, *Väsby strand*, *Ugglan*, *Knektudden*, *Arnö*, *Mellansjö*, *Nolvik*, *Åsättra*, *Lervikstorp*, *Ängsvik*, *Dragboda*, *Inneby*, *Gärdsvik*, *Sillviken*, *Hästede*, *Svedlandet*, *Västra Lagnö* (väster om Klintsundet) och *Östra Lagnö*.

Större bebyggda öar i anslutning till Ljusterö

Örsö, Edö, Huvön, Västerholmen, Hummelmoraön, Ålön och Siarö.

Offentlig sektor

Utbildning

Förskolor

1 förskola i kommunal regi med 2 avdelningar vid Mellansjö. 1 fritidsgård vid Ljusterö skola.

Grundskola

1 grundskola i kommunal regi vid Mellansjö.

Bibliotek

Biblioteksfilial i Ljusterö skola.

Vårdmottagning

1 deltid distriktsköterskemottagning med läkare i Mellansjö.

Äldreboende

1 anläggning i kommunal regi^[8].

Kommunikationer

Ljusterö är starkt beroende av en reguljär färjeförbindelse. Sedan 11 november 1955 finns en trafikverksfärja mellan Småskärsudden på Ljusterö och Östanå på fastlandet, avstånd cirka 0,63 distansminuter. Innan den nuvarande avgiftsfria färjeförbindelsen upprättades fanns det tidigt många privata företag som mot avgift erbjöd transporter till och från ön, inkluderat transporter av fordon. Båt- och färjeförbindelser fanns tidigt vid Mörtsunda brygga, Tranvik och Linanäs.

Från Stockholm och Vaxholm finns båtförbindelse med skärgårdsbåtar. Waxholmsbolaget trafikerar ett flertal bryggor på Ljusterö, såsom Grundvik, Linanäs, Väsbystrand, Stensvik, Laggarsvik, Åsättra och Hummelmora. Blidösundsbolaget trafikerar Ljusterö med ångfartyget S/S Blidösund till enbart Gärdsviks ångbåtsbrygga veckoslutsdagar fredag-söndag tiden 14 juni-16 augusti.^[9]

SL trafikerar ön med busslinje 626.

VA, sophantering och återvinningscentral

Ett begränsat område på Södra Ljusterö i Linanäs är anslutet till kommunal dricksvattenförsörjning från fastlandet. Avlopp med eget reningsverk. Fastigheterna på Norra Ljusterö tar dricksvatten från borrhäls eller grävda brunnar. Enskilda avlopp. Sophämtning sker via Österåkers kommun. Återvinningscentral finns vid Brännbacken i Åkersberga. Grovavfall hämtas på ön 2 gånger per år för vidare transport till Brännbacken. Återvinningsbehållare för glas och papper finns vid färjeläget på Ljusterö.

Brandförsvar

Ljusterö har ett eget brandförsvar, anslutet till Storstockholms Brandförsvar med brandstation vid Lillström. Tidigare hade man endast ett sk. brandvärn men numera finns alltid 5 deltidbrandmän beredda. De rycker ut främst vid bränder men även vid många andra sorters olyckor. Deltidsbrandmännen har exempelvis utrustning och utbildning på att använda defibrillator och larmas därför ut vid akuta hjärtstopp i väntan på ambulans.

Kyrka och församling

Norra delen av den nuvarande ön tillhörde ursprungligen Riala församling, ur vilken den utbröts 1631 och bildade kapellförsamlingen Norra Ljusterö. Södra delen av ön tillhörde ursprungligen Värmdö församling, ur vilken den utbröts på 1600-talet för att bilda kapellförsamlingen Södra Ljusterö. Dessa båda kapellförsamlingar sammanslogs 1868 till Ljusterö församling som blev eget pastorat med egen kyrkoherde. År 1977 blev Ljusterö annex under Roslags-Kulla. Dessa församlingar slogs 1997 samman till Ljusterö-Kulla församling.

Ljusterö kyrka med prästgård ligger vid Mellansjö, tre kilometer från färjeläget på norra Ljusterö.

Den åttakantiga vitmålade träkyrkan uppfördes ursprungligen 1751-55 som ersättning för det kapell som byggdes på slutet av 1500-talet som hade en fristående klockstapel. Kapell, klockstapel och prästgård finns angivna på Johan Nessners kartor från år 1726 och år 1733. Kyrkan fick sitt nuvarande utseende vid en ombyggnad 1894, då också kyrktornet tillkom som ersatte den tidigare fristående klockstapeln.

Flerbostadsområden

- Bostadsrättsföreningen Ljusterö Torg. 10 st 2-våningshus med totalt 52 lägenheter i anslutning till Ljusterö torg.
- Bostadsrättsföreningen Roslagens Pärla. 15 st lägenheter fördelade på olika typ av hus vid Västra Lagnö.
Föreningens markareal: 2 hektar (sjötomt).

Näringsliv

Ett 80-tal småföretag finns registrerade på Ljusterö, de flesta med 1 upp till 3 anställda. Många av företagen utgörs av bygg- och markberedningsföretag, hantverkare, små och medelstora båtvarv, rörmokare, glasmästare, målare, elektriker, mäklarföretag, hårvårdsföretag m.fl. samt ett mindre antal konsthantverkare. På Ljusterö finns också ett antal aktiva lantbruk med djurhållning. Många bofasta pendlar till arbeten på fastlandet över dagen eller kombinerar sin verksamhet på ön med arbete på fastlandet.

Ljusterö har två centra, Ljusterö torg mitt på Ljusterö cirka tre kilometer från färjeläget med livsmedelsbutik, postkontor, bankservice, frisör, olika typer av butiker, mindre tjänsteföretag och en restaurang. Det andra centret ligger vid Linanäs på södra Ljusterö med flera restauranger, livsmedelsbutik, bageri och en stor betongbrygga för den reguljära skärgårdstrafiken till Ljusterö samt bensinstation för båtar. En större brädgård som även för ett begränsat sortiment med övriga byggvaror finns mitt på ön vid Mjölmarström.

Sportanläggningar

- Ljusterö golfbana vid Väsby. 18-hålsbana, driving range, övningsgreen och puttinggreen.

Turism & sevärdheter

- Turistinformation finns tillgänglig vid Ljusterö torg.
- Gästhamn med ett 10-tal bryggplatser (1–4 m vattendjup) och bensinstation för båtar vid Klintsundet och vid Linanäs brygga.
- Skärgården rakt österut utanför Ljusterö tillhör några av de mest berömda områdena i Stockholms skärgård med oändligt många öar med släta klipphällar och vindskyddade vikar för båtlivet, däribland Kallskärs skärgård, Ängsskärs skärgård, Lygna skärgård, Stora Nassa skärgård, Lilla Nassa skärgård, Gillöga skärgård och längst ut Svenska Högarna för att bara nämna några i den yttre skärgården. Många ögrupper inom dessa områden är så kallade fågelskyddsområden som inte får beträdas under häckningsperioder som finns angivet i båtsportkortet. I den inre delen av skärgården omkring farleden nord-syd finns också många fina öar inom ett avstånd på tio distansminuter från Ljusterö. Klintsundet vid norra Ljusterö med en öppningbar bro mellan Västra Lagnö (en del av Ljusterö) och Östra Lagnö utgör ett populärt stopp för båtfolket från fastlandet för tankning och den sista bunkringen före vidare färd ut till den yttre skärgården. Vintertid när isen lagt sig är fjärden Gällnan utanför Klintsundet öster om Ljusterö ett populärt område för långfärdsskridskoåkning.
- Naturreservat. Längst upp på den norra delen av Östra Lagnö finns ett stort naturreservat som förvaltas av Skärgårdsstiftelsen i Stockholms län.
- Den norra stranden i det inre av Bössarviken med ett stort bestånd av bland annat orkidéväxterna Adam & Eva. Där finns också ett stort antal mycket gamla och välväxta ekar, där den största har en ålder av c:a 350 år.
- Ljusterö huvud. Från utsiktsberget Ljusterö huvud på västra sidan av ön har man vid klart väder ett siktvstånd på c:a 3 mil och kan se stora delar av Furusundsledens södra del. Mot sydväst kan man skönja Globen i Stockholm. På bergstoppen finns resterna av ett stort betongfundament för kanoner som byggdes samtidigt med Siaröfortet under andra världskriget.
- Siaröfortet. På den västra sidan av Norra Ljusterö i Furusundsleden ligger Kyrkogårdsön med Siaröfortet, en ö med sex gamla luftvärnsbunkrar från andra världskriget som är ett populärt utflyktsmål med anordnad guidad visning. På Kyrkogårdsön finns ett vandrarhem som drivs i STF:s regi.
- Marums gård. Marums gårds mangårdsbyggnad är en vitputsad större säteribyggnad i sten i tre våningar med två flygelbyggnader, färdigställda i början av 1740-talet. Marums gård är den enda större herrgårdsbyggnaden på ön och en av de få byggnader i sitt slag i hela Stockholms skärgård. Gården är byggnadsminnesförklarad sedan 1983.
- Ljusterö kyrka.
- Ljusterö hembygds- & båtmuseum i Mellansjö.
- Björklidens gårdsmuseum vid Åsättra med samlingar från ett självförsörjande skärgårds liv. Även en tele-avdelning med bl. annat telefoner, växlar, datorer och radioapparater.
- Konsthantverk (keramik och textil) i Mjölmarströms gamla skola.

Ljusterö vindkraftpark

På våren 2008 presenterades en plan på uppförande av ett stort antal vindkraftverk på Ljusterö på privata lantbruksfastigheter. Totalt handlade det om 23 st vindkraftverk med 2 MW generatoreffekt per kraftverk som beräknats kunna leverera totalt 126 500 MWh per år. Idag (2008) finns ett vindkraftverk på knappt 1 MW generator effekt på en privat lantbruksfastighet och ytterligare ett verk på samma fastighet planeras att uppföras. De nya kraftverken får en tornhöjd på 100 meter och en totalhöjd över marknivå inklusive rotor på 150 meter. Planerna på att uppföra ett så stort antal stora vindkraftverk i skärgårdsmiljö mötte ett kraftigt motstånd från många fastighetsägare på ön när det blev allmänt känt i mitten på 2008, vilket på hösten 2008 ledde till att en ideell föreningen grundades (med namnet "För Ljusterö natur och miljö") med syfte att värna om Ljusterös natur och miljö

med som första mål att stoppa en vindkraftsutbyggnad enligt presenterad plan. Ett stort antal vindkraftverk ute i skärgården strider principiellt mot de riktlinjer^[10] för placering av vindkraftverk i Stockholmsregionen som utarbetats av Länsstyrelsen i Stockholms län och som presenterades i december 2007. Förutsättningarna för vindkraftverk inom Österåkers kommun utreddes av SWECO under 2008 på uppdrag av kommunen. Rapporten utgör en del av kommunens beslutsunderlag liksom Österåkers översiktsplan som fastställdes 2006.^[11] Tills vidare har kommunen aviserat att tillstånd för ett mindre antal vindkraftverk kan bli aktuellt i tre områden, två på fastlandet och ett mindre område på Ljusterö i anslutning till befintligt vindkraftverk.^[12] Den 25 maj 2009 togs ett beslut av Österåkers kommunstyrelse att skyddsavståndet mellan vindkraftverk över en viss installerad effekt och bostadsbebyggelse ska uppgå till minst 1000 meter på Ljusterö och övriga skärgårdsöar och minst 700 meter inom kommunens övriga fastlandsområden.^[13]

Bildgalleri

Ljusterö kyrka vid Mellansjö.
Foto: Mars 2008.

Flerhundraårig Ek vid
Bössarviken, Norra Ljusterö.
Foto: Maj 2008.

Klintsundet, "porten mot den
yttre skärgården" och den
öppningsbara svängbron
mellan Västra- och Östra
Lagnö. Foto: Juni 2008.

Utsikt från Ljusterö huvud över
Furusundsleden norrut. Foto: Juli
2008.

Marums gård, huvudbyggnaden
med flygelbyggnader och park.
Byggnaderna ursprungligen
färdigställda på 1740-talet. Foto:
Juli 2009.

Marums gårds huvudbyggnad,
exteriört renoverad under
2008-2009. Foto: Juli 2009.

Marknad vid Linanäs brygga.
Foto: Juli 2008.

Knölsvan med ungar på södra
Ljusterö. Foto: Juli 2008.

Bildgalleri Ljusterö, Stockholms läns museum

- Bilder från Ljusterö i Stockholms läns museums bildarkiv.^[14]

Övrigt

- Ljusterö är den längsta sammanhängande ön i Stockholms skärgård, inräknat den fasta broförbindelsen mellan Västra Lagnö och Östra Lagnö vid Klintsundet. Från den nordligaste udden till den sydligaste är det c:a 30 km.
- Det kortaste avståndet till fastlandet är c:a 850 meter, mellan Småskärsudden och Ennäsudden.

Referenser och fotnoter

- [1] http://toolserver.org/~geohack/geohack.php?language=sv&pagename=Ljuster%C3%B6¶ms=59_31_34_N_18_37_25_E_type:isle_region:SE
- [2] Bron mellan Västra och Östra Lagnö är en manuellt öppningsbar svängbro, benämnd Klintsundet. Segelfri höjd vid stängd bro 3 meter. Se även Sjöfartsverket.
- [3] Nationalencyklopedin.
- [4] Stockholms skärgårds befolkning på 1700-talet enligt Bertil Hedenstierna.
- [5] Hans Lenman ägde även ett tegelbruk på Kungsholmen i Stockholm och ligger begravd i Kungsholms kyrka.
- [6] Uppgifter har förekommit att Marums herrgårdsbyggnad en tid skulle ha utnyttjats som jaktlott av Drottning Kristina (1626-1689) vilket kan dementeras av att hon avled 1689, långt före nuvarande huvudbyggnad uppfördes.
- [7] Marums Gård, webbplats. (<http://www.stallplatser.se/stockholm-norra/marums-gard-ljustero/>)
- [8] Görjansgården Servicehus, Mellansjö.
- [9] S/S *Blidösund* från Stockholm, Skeppsbron fredag kl. 16:45 till Gärdsviks ångbåtsbrygga 19:20. Från Gärdsviks ångbåtsbrygga söndag kl. 16:50 till Stockholm, Skeppsbron 19:35.
- [10] Länsstyrelsens planeringsunderlag för vindkraft i Stockholms län. Rapport 2007:12, dec. 2007. ISBN 978-91-7281-259-8 (http://www.ab.lst.se/upload/dokument/publikationer/M/Rapportserien/2007/R2007_12_Vindkraft_i_Stockholms_lan_webbx.pdf)
- [11] Österåkers översiktsplan, 2006. PDF, 13 Mbyte. (<https://www.osteraker.se/dman/Document.phx?cmd=download&action=view&documentId=cc13508151956697>)
- [12] Pressmeddelande Österåkers kommun, 13 februari 2009. (<https://www.osteraker.se/Resource.phx/pubman/templates/7.htx?id=668>)
- [13] Pressmeddelande Österåkers kommun 25 maj, 2009, Vindkraft. (<https://www.osteraker.se/Resource.phx/pubman/templates/7.htx?id=830>)
- [14] <http://www.stockholmslansmuseum.se/faktabanken/bilder/search/?s=ljuster%C3%B6>

Externa länkar

- Wikimedia Commons har media som rör Ljusterö.
- Österåkers kommuns webbplats. (<http://www.osteraker.se/>)
- Ljusteröportalen (<http://www.bevaraljustero.nu/>)
- Ideella föreningen för Ljusterö natur och miljö (<http://www.bevaraljustero.nu/>)
- Ljusterö hembygdsförening. (<http://www.hembygd.se/index.asp?lev=2783>)

Artikellkällor och författare

Ljusterö *Källa:* <http://sv.wikipedia.org/w/index.php?oldid=24270708> *Bidragsgivare:* Bergsten, Blanka, Bobjörk, Christian47, CommonsDelinker, Cucumber, Dan Koehl, Enhamre, Esquilo, Essin, Foreverminister, Grillo, Hakan11, Harka, Höstblomma, Jacob37, Johna, Jordgubbe, Jssfrk, KarroS, LA2, Lidingo, Ludde23, Luttrad, MagnusA, Martin Andreasson, Maundwiki, Mr Bullitt, Njaelkies Lea, Paracel63, Phh, Raphael Saulus, Ready2, Sertion, Sjunnesson, Ternarius, Tostarpadius, Urbourbo, VORDME, Vionne, Vålfärd - att färdas väl, Wasell, Wolfgangus Mozart, Yger, 53 anonyma redigeringar

Bildkällor, -licenser och -bidragsgivare

Bild:Ljusterö location.png *Källa:* http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Ljusterö_location.png *Licens:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Bidragsgivare:* Esquilo

File:Ljusterö map 2009.png *Källa:* http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Ljusterö_map_2009.png *Licens:* Creative Commons Attribution-Sharealike 2.0 *Bidragsgivare:* Several Open Street Map editors, modified by Lidingo

File:Oscar Törnå - Sommarlandskap från Justerö.jpg *Källa:* http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Oscar_Törnå_-_Sommarlandskap_från_Justerö.jpg *Licens:* Public Domain *Bidragsgivare:* Boo-Boo Baroo, MichaelPhilip, Urbourbo, Ö

File:Bolby 194X.jpg *Källa:* http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Bolby_194X.jpg *Licens:* Public Domain *Bidragsgivare:* Esquilo, Hegvald, Micke, Urbourbo, Zejo

File:Linanäs, Ljusterö ca 1900.jpg *Källa:* http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Linanäs,_Ljusterö_ca_1900.jpg *Licens:* Public Domain *Bidragsgivare:* Lidingo, Wolfgangus Mozart

File:Ljusterö Kyrka 2008.jpg *Källa:* http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Ljusterö_Kyrka_2008.jpg *Licens:* Creative Commons Attribution-Share Alike *Bidragsgivare:* Lidingo

File:Ljusterö Bössarviken 01.jpg *Källa:* http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Ljusterö_Bössarviken_01.jpg *Licens:* Creative Commons Attribution-Share Alike *Bidragsgivare:* Lidingo

File:Klintsundet 2008_02.jpg *Källa:* http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Klintsundet_2008_02.jpg *Licens:* Public Domain *Bidragsgivare:* Lidingo

File:Ljusterö huvud utsikt.jpg *Källa:* http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Ljusterö_huvud_utsikt.jpg *Licens:* Public Domain *Bidragsgivare:* Lidingo

File:Marums gård Ljusterö juli 2009-02.JPG *Källa:* http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Marums_gård_Ljusterö_juli_2009-02.JPG *Licens:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Bidragsgivare:* Lidingo

File:Marums gård Ljusterö juli 2009-01.JPG *Källa:* http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Marums_gård_Ljusterö_juli_2009-01.JPG *Licens:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Bidragsgivare:* Lidingo

File:Linanäs juli 2008.JPG *Källa:* http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Linanäs_juli_2008.JPG *Licens:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Bidragsgivare:* Lidingo

File:Swan Ljusterö 2008.jpg *Källa:* http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Swan_Ljusterö_2008.jpg *Licens:* Creative Commons Attribution 3.0 *Bidragsgivare:* Lidingo

File:Commons-logo.svg *Källa:* <http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Fil:Commons-logo.svg> *Licens:* logo *Bidragsgivare:* SVG version was created by User:Grunt and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by Reidab.

Licens

Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0
[//creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)